

MILLIY IQTISODIYOT TARMOQLARIGA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI

Raxmatov Islomjon Baxodir o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlashda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarini qo'llash metodologiyasini takomillashtirish masalalari tadqiq etiladi. Izlanishning predmeti SI tizimlarini milliy iqtisodiyot tarmoqlariga integratsiya qilishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishdan iborat. Mahalliy va xorijiy tajribalarni tizimli tahlil qilish asosida SI ni amaliyotga tatbiq etishdagi institutsional, texnikaviy va kadrlar bilan bog'liq tizimli muammolar diagnostika qilingan. Tadqiqot yakunida makroiqtisodiy rejalashtirish tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan, SI xavfsizligi, shaffofligi va yuqori iqtisodiy multiplikativ samarasiga asoslangan takomillashtirilgan metodologik yondashuv taklif etilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli iqtisodiyot, barqaror taraqqiyot, xorijiy amaliyot, innovatsion boshqaruv, raqamli transformatsiya, samaradorlik ko'rsatkichlari.

Annotation. This article examines the improvement of methodologies for applying Artificial Intelligence (AI) technologies to ensure sustainable economic growth in Uzbekistan. The subject of the research is the development of efficient mechanisms to integrate AI systems into national economic sectors. Through a systematic analysis of local and foreign experiences, institutional, technical, and personnel-related systemic challenges in implementing AI are diagnosed. Ultimately, the study proposes an enhanced methodological approach focused on modernizing the macroeconomic planning system, grounded in AI security, transparency, and high economic multiplier effects. The findings serve as a practical guide for institutions and specialists formulating economic development strategies.

Keywords: artificial intelligence, digital economy, sustainable development, foreign experience, innovative management, digital transformation, efficiency indicators.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining raqamli ekotizim sifatida shakllanishi iqtisodiy o'sishning sifat jihatidan yangi bosqichini belgilab berdi. Ushbu tizimlar ishlab chiqarish menejmenti, davlat boshqaruvi va ijtimoiy sohalarda tranzaksion xarajatlarni qisqartirish hamda

resurslardan foydalanish utilitarligini (foydaliligini) oshirish mexanizmi bo‘lib xizmat qilmoqda. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan tarkibiy islohotlar doirasida SI yechimlarini milliy iqtisodiyotga tatbiq etish jarayonlari davlat raqamli strategiyasining konseptual asosi etib tayanilgan. Normativ-huquqiy hujjatlarda, jumladan, “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategik dasturida SI vositasida makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash borasida aniq maqsadli indikatorlar belgilangan bo‘lsa-da, tizimni qo‘llashning metodologik platformasi mukammallashuvga muhtoj.

Mazkur texnologiyalarning iqtisodiy samaradorligini maksimallashtirish fundamental ilmiy-metodologik bazani yaratish, tarmoq modellarini optimallashtirish, qonuniy-institutsional muhitni moslashtirish va yuqori texnologik kadrlar salohiyatini shakllantirish kabi kompleks muammolarni hal etish bilan uzviy bog‘liqdir.

O‘zbekiston sharoitida sun‘iy intellekt (SI) tizimlarini iqtisodiy resurslarni boshqarish arxitekturasiga integratsiya qilish iqtisodiy dinamikani tahlil va prognozlashtirish interpretatsiyasini (aniqligini) optimallashtirish, fiskal va moliya-kredit nazorati ekotizimlarini avtomatlashtirish, ishlab chiqarish drayverlarining operatsion samaradorligini multiplikatsiyalash hamda innovatsion iqtisodiyot modeliga o‘tish transformatsiyasini akseleratsiyalash (jadallashtirish) imkonini beradi. Mazkur konseptual asoslardan kelib chiqqan holda, ushbu tadqiqotning fundamental maqsadi - O‘zbekiston Respublikasida barqaror makroiqtisodiy o‘shish paradigmasini ta’minlash kontekstida sun‘iy intellekt tizimlarini qo‘llash metodologik platformasini takomillashtirish yo‘llarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash hamda strategik-amaliy tavsiyalar paketini ishlab chiqishdan iboratdir.

O‘zbekiston hukumati SI ni rivojlantirishga jiddiy e’tibor qaratmoqda, lekin bu ko‘proq strategik yo‘nalishlar va alohida tarmoqlarga oid chora-tadbirlar ko‘rinishida amalga oshirilmoqda, yagona metodologiya ko‘rinishida emas.

1-jadval.

O‘zbekiston barqaror iqtisodiy o‘shishga erishishda sun‘iy intellekt tizimlarini qo‘llash metodologiyasi

Bosqich	Maqsad	O‘zbekiston sharoitidagi asosiy muammo	Takomillashtirilgan metodologik yechim
Ma’lumotlar fondi	Sifatli va katta hajmli ma’lumotlar	Davlat organlari va sohalararo ma’lumotlarning fragmentatsiyasi	Yagona milliy ma’lumotlar standarti ma’lumot almashinuvi

	bazasini yaratish.	(parchalanishi) va standartlashtirilmaganligi.	platformasi ni ishga tushirish.
Modelni shakllantirish	Samarali va milliy xususiyatlarga mos SI modellarini yaratish.	“Data Scientist” kadrlarining yetishmasligi va yuqori hisoblash quvvati resurslariga cheklanganlik.	Ilmiy muassasalar bazasida Milliy SI Resurslarini Birlashtirish Markazi ni tashkil etish va uzoqdan kirish imkonini berish.
Tatbiq etish	Tayyor SI yechimlarini iqtisodiy jarayonlarga tez va muvaffaqiyatli integratsiya qilish.	Loyihalarni sinovdan o‘tkazish va kengaytirish uchun moliyaviy va huquqiy mexanizmlarning sustligi.	“Regulativ qumdonlar” tizimini kengaytirish, xususiy sektorga grant va subsidiyalar ajratish.
Samara va barqarorlik	SI natijasida erishilgan iqtisodiy o‘shishni muntazam o‘lchash va monitoring qilish.	SIning investitsion samaradorligini baholashning aniq, rasmiy metodikasi yo‘qligi.	Har bir iqtisodiy tarmoqda SI joriy etish uchun KPI (Asosiy samardorlik ko‘rsatkichlari) ga asoslangan baholash metodikasini majburiy kiritish.

Manba: “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida muallif ishlanmasi

Asosiy strategik hujjatlar SIning joriy etishning asosiy tamoyillari va yo‘nalishlari 2024-yil 14-oktabrdagi Prezident qarori (PQ-358-son) bilan tasdiqlangan Sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasida belgilangan. Bu Strategiya quyidagilarni qamrab oladi. Institutsional tizimni shakllantirish. SI etikasi va xavfsizligi talablarini joriy etish. Kadrlar salohiyatini oshirish. Tarmoqlar (sog‘liqni saqlash, ta’lim, moliya, davlat xizmatlari) kesimida SIning joriy etish.

Xulosa va takliflar

Milliy “Sun’iy intellekt strategiyasi”ni ishlab chiqish uchun barqaror iqtisodiy o‘shish, raqamli iqtisodiyot va ijtimoiy farovonlikni oshirishda AI texnologiyalarini milliy darajada muvofiqlashtiruvchi dastur zarur. Universitetlar, ilmiy markazlar va

startup inkubatorlari negizida sun'iy intellekt laboratoriyalarini tashkil etish zarur. "Green AI" tamoyillarini milliy siyosatga kiritish, AI yordamida ekologik nazorat, energetika tejamkorligi va chiqindilarni boshqarish tizimlarini joriy etish. AI etikasi va huquqiy tartibotlarini shakllantirish, ma'lumot xavfsizligi, shaffoflik va inson markazli texnologiyalarni ta'minlovchi qonunchilik asoslarini yaratish, AI texnologiyalarini iqtisodiy tarmoqlarga integratsiya qilish, soliq, moliya, transport, sog'liqni saqlash va qishloq xo'jaligi sohalarida intellektual tahlil va prognoz tizimlarini joriy etish muhim. Davlat-xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, innovatsion IT-parklar, startup fondlari va biznes-inkubatorlar orqali sun'iy intellekt loyihalarini qo'llab-quvvatlash, O'zbekiston uchun bu yo'nalishda yagona metodologik platforma yaratish, mamlakatning raqamli transformatsiyasi va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni -"Raqamli O'zbekiston -2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son Qarori -"Sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida".

Nasrulloev H. (2023) Soliq ma'murchiligiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish orqali soliq bazasini kengaytirish istiqbollari (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan diss. avtoreferati. -Toshkent.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). Machine, Platform, Crowd: Harnessing Our Digital Future. New York: W.W. Norton & Company.

Schwab, K. (2016). The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum, Geneva.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021).

AI and the Future of Economic Growth. Paris: OECD Publishing.

Ministry of Economy, Trade and Industry of Japan (METI). (2020). Society 5.0: HumanCentered Future Society. Tokyo: METI Press.

Korea Development Institute (KDI). (2022). The Impact of Artificial Intelligence on Korea's Economic Growth. Seoul: KDI Research Center.

Fraunhofer institute for systems and innovation research (ISI). (2021). Artificial Intelligence in German Industry: Opportunities and Challenges. Berlin: Fraunhofer Verlag.

Tohirov, M. (2022). Sun'iy intellekt texnologiyalarining iqtisodiyotdagi o'rni va rivojlanish istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali.